

Голові спеціалізованої вченої ради
у Харківській державній академії дизайну і мистецтв,
доктору мистецтвознавства, професорки,
завідувачки кафедри теорії і історії мистецтва
Соколюк Людмилі Данилівні

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора мистецтвознавства, професорки кафедри
образотворчого мистецтва ТАРАСЕНКО Ольги Андріївни
на дисертаційну роботу ЛОГАЧОВОЇ Белли Вікторівни
на тему: «Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному
мистецтві (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)», представлену на здобуття доктора
філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023
«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Зміни візуальних паттернів, розвиток нових медіа, засобів комунікації у соціокультурному полі інформаційного суспільства за останні десятиліття досить різко змінилися. У зв'язку з процесами конвергенції сучасного мистецтва у глобальне медіасередовище відбувається синтез різноманітних художніх форм, а від початку нульових ХХІ ст. спостерігається активне застосування відео. Період кін. ХХ – поч. ХХІ ст., що вивчається дисертанткою, – це зародження, розвиток й становлення відеоарту в Україні в процесі інтеграції з європейськими традиціями та його інтернаціоналізацією в сучасному візуальному просторі.

В наш час використання відеозображення стало масовим явищем. З іншого боку це несе зниження професійного рівня відеоконтенту, оскільки далеко не всі, хто намагається знімати відео або створює відеопроекти володіють навичками монтажу або операторською майстерністю, а також не мають художньої освіти. Для розвитку й просування відеоарту, поміж іншим, є необхідність в обладнаних медіалабораторіях, вивченні можливостей відеотехніки і всього спектру сучасних цифрових програм монтажу. Отже, подана праця може бути корисною для вивчення методів, стилістичних напрямків у відеоарті, його засобів художньої виразності, мистецьких форм та способів експонування. Крім того, в роботі

одним з головних аспектів є висвітлення стилістичних характеристик українського відеоарту, притаманних різним регіональним школам і локальним осередкам. До представлення до захисту дисертації Б. В. Логачової «Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)» ця тема не мала цілісного і ґрунтовного наукового дослідження в українському мистецтвознавстві.

Основні положення дослідження відповідають практичній діяльності Б. В. Логачової як відеохудожника. Звідси простежується глибоке зацікавлення до аналізу й інтеграції досвіду попередників, увага до їх досягнень, прагнення до освоєння творчої спадщини. Тема роботи сприяє розширенню проблемного поля нової візуальності, зокрема відеоарту через залучення до нього теоретико-практичного досвіду фахівців-практиків.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно плану підготовки та удосконалення кваліфікованих наукових кадрів Харківської державної академії дизайну та мистецтв.

Ступінь актуальності теми дисертації.

Актуальність теми даної дисертації не викликає сумнівів, адже важливою проблемою є чинники, що сприяють розвитку відеопрактик, а саме – відеоарту, який набуває популяризації, а деякі його художні форми є обов'язковими у сучасних просторових експозиціях. Відеоконтент швидко поширюється на освітні та виховні процеси, при використанні віртуальних галерей, розвиваючих програм, сприяє значному вирішенню завдань, пов'язаних з дистанційною он-лайн освітою. Дисертаційне дослідження Б. В. Логачової присвячене унікальному технологічному напрямку в мистецтві – відеоарт, який виник в середині ХХ ст. в Америці і є сукупністю різноманітних мистецьких практик, які мають гібридний характер. Зазначаємо затребуваність у подібних теоретичних дослідження саме в Україні, оскільки поява відеоарту сталась з запізненням, втім унікальний досвід українських відеохудожників, які застосували художні практики в синтезі з відео технологіями надали українському відеоарту аутентичних рис і виробили унікальну візуальну мову. Варто відмітити практичне значення отриманих

результатів, яке полягає в можливості використання матеріалів дослідження у навчальному процесі, під час підготовки лекційних курсів, підручників та навчальних посібників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення зі змістом та структурою дисертації Б. В. Логачової показало, що автором компетентно та чітко сформульовано актуальність, мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, а також наукову новизну. Логічно розроблені завдання для досягнення зазначеної мети. Добре обґрунтовано теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Вирішення поставлених завдань здійснено шляхом комплексного та поетапного вивчення теми. Джерельна база добре опрацьована, містить теоретичні твори з мистецтвознавчого аналізу, матеріали фахових журналів та інтернет-видань, інформаційних сайтів, персональних сторінок українських художників з архівними роботами з відеоарту, всеукраїнського базового медіа ресурсу ВАУМА (Відкритий архів українського медіаарту) з розміщеними відеотворами від початку 1990-х, інституціонального відеоархіву ХДАДМ, колекції сучасного мистецтва Бориса і Тетяни Гриньових (Grynyov Art Collection).

Роботу побудовано на основі ретельно опрацьованого системно-аналітичного підходу. Доцільно застосовано загальнонаукові і спеціальні мистецтвознавчі методи наукового пізнання. Комплексне використання теоретичних та емпіричних методів дало змогу глибоко проаналізувати морфологічний аспект відеоарту, метод крос-культурного порівняння визначив принципові відзнаки та відмінності художніх рис регіональних шкіл і локальних осередків українського відеоарту.

Для мистецтвознавчого аналізу вдало відібрані, систематизовані та представлені у широкому діапазоні характерні ключові твори харківських відеохудожників, велика частина яких публікується вперше. На основі теоретичного дослідження зразків відеоарту розроблено переконливу

класифікацію за видами, стилями та художніми формами, створено 4 авторські схеми, які унаочнюють положення, викладені в дисертації.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Наукова новизна дослідження Б. В. Логачової полягає в ґрунтовному аналізі візуальних ознак, що окреслюють відмінності створення відеоробіт в характері художніх традицій регіональних шкіл у їхніх територіальних межах, передусім введено в науковий обіг увесь доробок харківських відеохудожників, мистецьких спільнот і студентської когорти ХДАДМ. У системному розгляді морфологічного аспекту відеоарту запропоновано метод виокремлення «чистого відео» в сукупності мистецьких практик (с. 68). Наукові положення та висновки добре обґрунтовані, достовірні, мають новизну. Ретельно відібрані ілюстративні матеріали підтверджують зроблені висновки. Б. В. Логачова використовувала невідомі досі джерела й особисті відеоархіви. При дослідженні поняття «відеоарт» в Україні було доведено доцільність узагальнити представлені терміни в одне авторське поняття «український відеоарт» (с. 81), також як і спадщину відеоарту основних регіональних мистецьких шкіл словосполученнями: «харківська школа відеоарту», «київська школа відеоарту», «львівська школа відеоарту», «одеська школа відеоарту», і локальних осередків – «херсонський відеоарт», «дніпровський відеоарт» та ін. (с. 82). Введено в мистецтвознавчий дискурс України маловідомі відеотвори; виокремлено типологію художніх форм відеоарту; визначено вплив форми відеоінсталяції на розвиток візуального простору в сучасному українському мистецтві.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Б. В. Логачової «Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)» є самостійною завершеною науковою працею з дотриманням принципів академічної доброчесності. Структура роботи обґрунтована, побудована на розкритті дисертаційної теми, результати логічно структуровані, чіткі, добре розроблений понятійний апарат, послідовність викладу матеріалу відповідають поставленим

меті та завданням дослідження. Роботу викладено на 345 сторінках. Основний текст дисертації становить 199 сторінок та складається зі вступу та трьох розділів і висновків. Список використаних джерел містить 217 позицій, додатки – альбом ілюстрацій 121 позиція та розробки 4 авторських схем.

Для мистецтвознавчого аналізу відібрані, систематизовані та представлені в широкому діапазоні характерні відеотвори українських митців, які надають уявлення про художні відмінності в регіональних рисах. Відібраний ілюстративний матеріал до кожного підрозділу несе високий ступінь інформативності та вказує на перспективність теми дослідження.

У вступі відповідно до вимог чітко розкрито всі необхідні пункти, визначено особистий внесок здобувача. **У першому розділі** дисертанткою наведено джерельну базу та переконливо обґрунтовано методи дослідження. Належну увагу приділено понятійно-термінологічному апарату. Стосовно понять «відеоарт» і «медіамистецтво» проведено морфологічний аналіз та вирізнено відтінки відеопрактик через морфогенез та особливості застосування відеотехнологій (с. 84). В підрозділі 1.3 введено в науковий обіг більш чітке поняття «відеопроект» як реалізація кінцевого відеоартпродукту (с. 84). Важливим є виокремлення й диференціація репрезентації тріади різноманітних форм відео та звернення до первинного дефініціювання про «чисте відео», що базується на теорії А. Базена, а також дослідженнях Дж. Гангардта про деструкцію візуальної ілюзії в характері відео монтажу (с. 85).

Другий розділ дисертації присвячений висвітленню генези й становлення українського відеоарту в його регіональних рисах, важливим є винайденням тріади інструментарієв відеоарту, які доводять особливості розвитку сучасного візуального мистецтва в Україні. В дослідженні добре представлені шляхи взаємодії глядача й рухомого зображення, що підтверджують візуальні матеріали у вигляді авторських схем (Схема 2.2, Схема 2.3).

Третій розділ присвячений ґрунтовному аналізу ідентичності регіонів, особливості їх художньої мови, представлених регіональними школами й локальними осередками. Дослідження відмінностей застосування відеопрактик

різними регіонами України базується передусім на прикладі харківської школи відеоарту та діяльності художніх груп «SOSka» і «EXcess», а також провідних відеохудожників й студентської когорти ХДАДМ. Висвітлено перспективи подальшого розвитку відеоарту в контексті конвергенції українських національних традицій у світові в процесі глобалізації медіасередовища.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації.

Зміст анотації та основних положень розділів дисертаційного дослідження цілком відповідають поставленій меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Висновки до розділів і загальні висновки є систематизованими та носять узагальнюючий характер представленого дисертаційного дослідження. В цілому зміст анотації стисло відтворює основні аспекти дослідження і не містить інформації, яка б була відсутньою в дисертаційній роботі.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Достовірність наукових положень підтверджується 9-ма науковими публікаціями, серед яких: 3 – у фахових виданнях України, 6 – у збірниках матеріалів міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Список опублікованих за темою дисертації статей і доповідей на конференціях відповідають встановленим вимогам п. 8 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і демонструють дослідницький шлях дисертанта. Опубліковані у статтях матеріали досить повно відображають зміст дисертації.

Практичне значення і впровадження здобутих результатів дослідження підтверджується, воно забезпечується можливістю використання її висновків, апробацій та експериментальних даних у роботі викладачів різноманітних закладів художньої освіти, мультимедіа, фото-, відеохудожників. Розроблено та впроваджено у навчальний процес кафедри «Візуальні практики» Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Матеріали і результати дисертаційного

дослідження використані при розробці навчальної програми «Відеоарт» для студентів 3 курсу спеціалізації «Фотомистецтво та візуальні практики». Також здобувачкою проведено низку лекцій з історії й генези українського відеоарту, особливостей монтажу та експонування відеопроєктів. Взято участь у колективній монографії «Методологія крос-культурних досліджень аудіовізуальних та візуальних практик» під редакцією З. І. Алфьорової, В. В. Кутателадзе, опубліковано авторський розділ за темою «Особливості українського відеоарту на прикладі харківських відео художників 2000 – 2010 років: морфологічний аспект» (Харків, 2022 р.). Усі практичні результати дисертації підтверджено відповідними документами.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Б. В. Логачова підіймає складну багатопланову проблематику в сфері сучасних візуальних мистецтв, зокрема відеоарт, її праця має крос-культурні дослідження, що стосуються синтезу різних художніх форм, які несуть творчий пошуковий характер. Отже це викликає бажання висловити авторці свої міркування й побажання. У подальшій науковій діяльності пропонується:

- поглибити тему впливу теорії та практики художників «Нової хвилі» кінця ХХ ст. на сучасне візуальне мистецтво, зокрема відеоарт в Україні (с. 52);
- в теоретичній роботі розглянути історичний аспект теми: постмодерністські тенденції в сучасному мистецтві України наприкінці ХХ ст.;
- варто було глибше розглянути ідею синтезу відеозображення з живописним полотном (Параграф 2.3.3. Схема 2.3);
- ґрунтовно вивчити вплив українського абстрактного мистецтва на абстракцію у відеозображенні; дослідити взаємодію реалістичного живописного образу в синтезі з рухомих зображенням при застосуванні відеопроєкції (с. 122). (Наприклад, відеопрактики художників «Паризької комуни» О. Гнилицького, М. Мамсікова,

- Н. Філоненко під назвою «Криві дзеркала. Живі картини», де відображення у дзеркалі стає живим полотном);
- точніше розібратися з одним з досліджуваних критеріїв даної дисертації: «трансформація дійсності в візуальному просторі». З цією метою корисним є розглянути живописні практики, в яких виявлено естетику інтернаціонального маньєризму;
  - задля крос-культурних досліджень важливим є поглиблене вивчення теоретичних праць структуралістів і постструктуралістів: Ж. Дерріда, Ж. Лакана, У. Еко;
  - зосередити увагу на зв'язку мистецького експерименту у відео практиках і чіткіше висвітлити точки перетинів різноманітних художніх жанрів і сучасних мистецьких форм (с. 53).

Втім, зазначені недоліки не зменшують наукового і практичного значення отриманих дисертанткою результатів, а висловленні побажання жодним чином не впливають на загальну високу оцінку роботи. Дисертаційна робота Б. В. Логачової є актуальною, самостійною і завершеною науковою працею, що має наукову новизну, теоретичне й практичне значення.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових степенів.

Вважаю, що дисертаційне дослідження здобувачки ступеня доктора філософії Логачової Б. В. «Регіональні ідентичності українського відеоарту в сучасному мистецтві (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.)» виконане на високому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням. За своїм змістом дослідження повністю відповідає науковому профілю спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19.05.2023 № 502) і Постанові Кабінету Міністрів України

«Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022). Логачова Белла Вікторівна заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства зі спеціальності:

17.00.05 «Образотворче мистецтво»,

професорка кафедри образотворчого мистецтва

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського»,

Заслужений діяч мистецтв України

 / О. А. Тарасенко

М. П. « 7 » серпня 2024 року

